ספר
מעיין חיים

עמ"ס עבודה זרה

חידושים וביאורים על סדר הדפים
עם ביאורי הלכה בעניני המסכת

מאתי
אברהם חיים גאלד

תשפ"ב

מכון עלה זית
עריכת ספרים מרישא עד גמירא
publish@alehzayis.com | 732.513.3466
FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

בע"ה

ירוחם אולשין
בית מדרש גבוה
לייקוואוד, נ. ד.ז.

RABBI YERUCHIM OLSHIN
BETH MEDRASH GOVOHA
LAKEWOOD, N.J. 08701

בס"ד יום ב' לפ"נ כ"ה תשרי תשפ"ב

שמחתי מאד לראות ספר תואר "מעין חיים" על מס' אבות ע"ה ברב.
כבר ידעתי ויגיעה רבה של יגון הנעלה והגאון הרה"ג אברהם חיים
גולדשטיין.

הרה"ג ר' אברהם חיים שליט"א הוא מהאברכים המצוינים
בבית מדרש גבוה בלייקוואוד. משיש לילות וימים בעמל
התורה וידין רב לו לברר ולגלגן סוגיות המורכבות בשס
ופוסקים. ובשעת כבר בעצם לתבר ספר שלם עד מס' אבות ע"ה.
וידועים דברי הגה"ק "מעין גנים" מס' חדא דרות עלמא
תלא". ובוודאי מי שמחבר ספר שלם על כל המס' ודרות
עולמם תלוי ועומדים בזכות מלאכתו. ובהיות של הגאון
מס' סנהדרין בלי ספק איתא וכל "הכותב ומתאר דברי תורה
למען המשכילים יבינו והתלמידים ויתאמצו על הלמד
ויסיגו לקח טוב אין לחוש בגדול מקבל ואין כבוד לתורה
גדול מקבל". והספר "מעין חיים" מברר ומגלגל כל המס' בלוב טעם
ודעת, בדברים ישרים ומתוקים.

והתבלי חיים בלבוקל כתב דרש אנשים שהם בבחי' "נדר מלוי" פי כרם
בית ישראל - כיצד יהיה עקר מעלה ויש מעשה ידי לתתבורר שהקבה
מתבורר בהם למעלה ואומר הלו מעלה ידי שבבחינת בעולמי ואלו הם
האנשים שמעלים בתורה. ועליהם אומר דו"מ "אשרי מי שקנל בתורה ומעל
בתורה ומשה נפשה רחת לעובדו (בבריתיה). והרה"ק ר' אברהם חיים שליט"א
הוא מאלו האנשים המעלים בתורה בכל כוחותיהם.

והקבה יברך את מעלת בבנלתה רבה ושיתקבל מברו בתורה
בתורה בתבה ויצרה מעבת לתת שלם בעבודתו הקי לעמל
בתוכה ולתקש הרבה תיקון אל כל השס ולהוציאם לאמתם עולם
מתוך מניפת הנפש והתחת הדעת ומתתם מתוש דתתי.

הרוח לכבוד התורה ולומדי ומרבדיה.

ירוחם אולשין

מסכת עבודה זרה

ב.

א) **גמ' כל מצוות שישראל עושין בעולם הזה באות ומעידות להם לעולם הבא וכו'** - עי' מהרש"א בח"א שמבאר שבכל מעשה מצוה שאדם עושה, נברא דבר רוחני כפי המעשה. ועי' במהרש"א בח"א לקמן ה. ד"ה עושה, שדבר רוחני זה הוא מלאך.

ב) **גמ' מביא הקב"ה ס"ת בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו, מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים וכו'** - המהרש"א בח"א מבאר שהעובדי כוכבים היו באין מיד מפני שהם היו חושבים שהס"ת היה ספר של דתיהם, עד אשר יפרש להם הקב"ה "יש בכם מגיד זאת תורת משה וכו'". וצע"ג דברי המהרש"א, שמבואר מהגמ' לקמן ב: שהאומות היו יודעין שהס"ת היה תורת משה, אלא שהאומות היו טוענין שעשו כל מעשיהם כדי שבנ"י יוכלו לעסוק בתורה.

ג) **רש"י ד"ה לפני אידיהן וז"ל וכולהו משום דאזיל ומודה לעבודת כוכבים ביום אידו** - וקשה על רש"י למה פושט כהצד של אזיל ומודה, הא הגמ' לקמן ו. שואל אם אסור מדין אזיל ומודה או מדין לפני עור ולא נפשטה השאלה. ובפשטות יש לתרץ שאם נעיין בכל הגמ' ו:, נמצא שרבא סבר כהצד של אזיל ומודה (הרווחה), וכשיש מח' אביי ורבא, הל' כרבא חוץ מיע"ל קג"ם (ולפי המהר"ם בדף ו: בסוף תד"ה אמר אביי, אפשר שגם אביי מודה לזה, עי' לקמן).

ד) **רש"י ד"ה שמח וז"ל למחר** - המהר"ם מבאר ש"למחר" הוא ל"ד, ובודאי אסור לקבל פרעון גם ביום החג שלהם, שהוא צער להם רק בשעת הפרעון ממש.

ה) **תוס' ד"ה אסור בא"ד לכך נראה דטעם ההיתר משום דעכו"ם שבינינו קים לן בגווייהו דלא פלחו לע"ז וכו'** - ותוס' תירץ עוד מהירו' שמותר מפני שהוא כמחניף, ותוס' בסמוך בד"ה ולפרוע ר"ל שאפי' במלוה בשטר, מותר לפרוע מהן ביום האיד מפני שהוא "כמציל מידם", ע"ש. וקשה על כל דברים אלו, שהגמ' לקמן ו: מצדד באיסור זה אם אסור מדין לאו של "לא ישמע" או מדין לאו של "לפני עור", וא"כ מה הן היתרים אלו כלל.

ועי' במהר"ם בתירוץ של חנופה דלעיל, וז"ל, "דאפי' יקבל איזה הנאה מהיהודי ע"י אותו משא ומתן, יודע הוא שהיהודי עשה זה מדעתו ורצונו הטוב וכו', ולא שייך ליזיל לאודי לע"ז בשביל כך". ואפ"ל שכן יש לומר גם על ההיתרים של איבה ומציל מידם, וצ"ע.

ו) **תוס' הנ"ל בא"ד משום דעכו"ם שבינינו קים לן בגוייהו דלא פלחו לע"ז וכו'** - יש מח' יסודית בענין זה בין הרמב"ם ובין המאירי אם הנוצרים בזה"ז הם באמת עובדי ע"ז או לא. הרמב"ם (פ"ט ה"ד) פסק וז"ל, "הנוצרים עובדי עבודה זרה הן ויום ראשון יום אידם הוא וכו'". אבל המאירי ביאר שלא כדבריו וז"ל, "ומתוך כך עיקר הדברים נראה לי שדברים אלו כולם לא נאמרו אלא על עובדי האלילים וצורותיהם וצלמיהם אבל בזמנים הללו מותר לגמרי, ומה שאמרו בגמ' נוצרי לעולם אסור, אני מפרשו מלשון נוצרים באים מארץ מרחק האמור בירמיה וכו' ".

ז) **תוס' הנ"ל בא"ד ור"ת היה מפרש אסור לשאת ולתת עמהם דוקא במידי דתקרובת וכו' ומביא ראיה מדאיבעיא בגמ' טעמא דלשאת ולתת עמהם וכו'** - תוס' לומדים שההבנה בהשאלה שם הוא שכל האיסור "לשאת ולתת" הוא **דוקא** כשנתן לעכו"ם מידי דתקרובת, והצד הרווחה הוא שע"י שמכר בהמה להעכו"ם, יהיה להעכו"ם בהמות רבות בריוח, והוא יכול להקריב מן המובחר. והצד "לפני עור" הוא כשמוכר להעכו"ם בהמה להקריב, ותוס' מוסיף שהלשון "**לשאת** ולתת" הוא לשאת מהם ממון כדי לתת להם בהמה, אבל ליזבן מהם בהמה אינו אסור בכלל (כיון שלא נתן להם מידי דתקרובת).

החזו"א (סי' ג' אות ח') חוקר בדברי תוס' מהו האיסור שהעכו"ם מקריב מן המובחר, ומסיק שתוס' למד כהרא"ש בדף ו. שהאיסור של הרווחה הוא כמו שפי' רש"י שם, שהוא אסור משום שהעכו"ם הולך ומודה לע"ז שלו (רק שתוס' תפס לזה רק כשמכר להעכו"ס מידי דתקרובת). ובאמת הוא גמ' מפורשת לקמן בסוף ו: שהצד הרווחה הוא מטעם "אזיל ומודה". וכן למד המהרש"א בתוס'.

ובאמת רש"י שם מבאר השאלה באופ"א (שא"ל להיות מידי דתקרובת) שהצד של "הרווחה" הוא שכיון שהעכו"ם מרויח, הוא אזיל ומודה לע"ז שלו, ועובר הישראל על "לא ישמע על פיך" (והר"ן פי' שהלאו הוא שלא ישמע שם הע"ז מגרמא שלך). והצד של "לפני עור" הוא כשמוכר הישראל בהמה להעכו"ם והוא מקריב אותו לע"ז. וע' בדברינו שם.

ח) **גליון הש"ס על תוס' ד"ה לפני בא"ד כי תוס' על מסכת ע"ז שבידנו הם תוס' ר"פ** - עי' בגמ' עוז והדר שהקשה על זה מתוס' לקמן סח. ד"ה ואידך (הל"ה הוא בדף סז:) ששם מביא הבנה בהסוגיא מ"מורי הר"ר פרץ", ומבואר שהתוס' לא היה ממנו.

ב:

ט) **גמ' הרבה שווקים תקננו הרבה מרחצאות עשינו הרבה כסף וזהב הרבינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה** - עי' פורת יוסף שמבאר שהאומות טענו בדוקא על עסק התורה מפני שאמרינן